

Bonaire Cultuuragenda

Prioriteiten

2024–2028

Inhoudsopgave

Inleiding	3
De beoogde prioriteiten in het kort	5
De prioriteiten verder uitgewerkt	6
Key Stakeholders op Bonaire	14
Ondertekening Bonaire	15
Totaaloverzicht van thema's	16

1

Inleiding

Staatssecretaris Uslu (Cultuur en Media) en de openbare lichamen van Bonaire, St Eustatius en Saba (Caribisch Nederland) hebben in september 2022 een cultuurconvenant gesloten¹. Daarin is afgesproken samen verantwoordelijkheid te nemen voor de culturele infrastructuur in Caribisch Nederland. Het doel is de basis op orde te brengen door meer samenwerking tussen de betrokken partijen, kennisdeling te realiseren en stimuleren, en de nationale beleidsinstrumenten beschikbaar te maken voor aanvragers in Caribisch Nederland.

Verhouding cultuurconvenant, cultuuragenda, oplegger en eilandelijk cultuurbeleid

Het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB) en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) hebben de afspraken in het convenant verder uitgewerkt in een gezamenlijke cultuuragenda. De cultuuragenda bestaat uit dit prioriteitenoverzicht en een totaaloverzicht van thema's zoals ook in het cultuurconvenant zijn benoemd. Het totaaloverzicht bevat doelstellingen, instrumenten, acties, en verantwoordelijke partijen, uiteengezet per thema voor de korte, middellange en lange termijn. Het is een dynamisch document dat lopende de uitvoeringstermijn nader wordt ingevuld en bijgestuurd in samenwerking met de lokale stakeholders van Bonaire. Via werkconferenties met het cultuurveld en burgers van Bonaire kan de cultuuragenda verder toegelicht, afgestemd en, zo nodig, aangepast worden. In dit prioriteitenoverzicht zijn die doelstellingen uit het totaaloverzicht opgenomen die tot en met 2028 het meest prioritair zijn. Het betreft doelstellingen die gekoppeld zijn aan het nationale beleid (Meerjarenbrief - De kracht van creativiteit, november 2022) en tevens aan de huidige beleidsnotitie 'Sin kosecha no tin simadan' [vertaling: 'Zonder oogst is er geen oogstfeest'] en het toekomstige eilandelijke cultuurbeleid 2024².

¹ Cultuurconvenant 2022-2025 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2022-26750.html>;

² Conceptcultuurbeleid wordt nog behandeld in de eilandsraad.

Cultuur wordt binnen de cultuuragenda als volgt gedefinieerd:

Culture refers to the dynamic totality of distinctive spiritual, material, intellectual and emotional features. It includes the arts and letters, but also modes of life, the fundamental rights of the human being, value systems, traditions, heritage and beliefs developed over time and subject to change.³

Specifiek binnen het (nieuwe) beleidsplan van OLB wordt op onderstaande thema's gefocust:

1. cultuur-, kunsteducatie, creatief-artistische expressie (CAE, Unesco definitie 2024⁴);
2. samenleven;
3. kennis, wijsheid en denken (KWD);
4. omgang met de natuur, archeologie, ruimte en gebouwen (NARG);
5. governance, instituten en organisaties (GIO) en
6. economie, arbeid en levensstandaard (EAL).

³ Cultures - IIEP Policy Toolbox (unesco.org)

⁴ Culture and Arts (CAE) encompasses cultural heritage, history, and traditional knowledge, expanding learning outcomes and enhancing quality education and the appreciation of cultural diversity, multilingualism, arts education, and digital literacy. Enhancing synergies between culture and education in fostering the systemic integration of culture into formal, non-formal and informal education, supporting technical and vocational education and training (TVET) in the cultural sector, and investing in the educational and social role of museums and cultural institutions.

2

De beoogde prioriteiten in het kort

Het OLB benoemt een aantal prioriteiten die in de jaren 2024 t/m 2028 van belang zijn om de basis op orde te brengen voor de cultuursector op Bonaire, en de daarmee verbonden uitvoeringscapaciteit binnen OLB. De komende jaren zullen OLB en OCW zich primair op deze prioriteiten richten. In paragraaf 3 worden de prioriteiten verder uitgewerkt. Het gaat om de volgende prioriteiten:

A. Professionaliseren beleid en uitvoering

1. Beter positionering cultuurafdeling (SKAL – Sekshon di Kultura, Arte i Literatura);
2. Modernisering van de Openbare Bibliotheek Bonaire;
3. Oprichting van een erfgoedbureau binnen de beleidsafdeling Ruimtelijke Ontwikkeling (R&O) voor het nieuwe erfgoedbeleid.

B. Versterken culturele infrastructuur voor, door en met bewoners

1. Hanteren van participatieve werkwijzen om toegang tot cultuur te vergroten en om bredere besluitvorming rondom erfgoed in te richten;
2. Versterken en beter zichtbaar maken van het culturele werkveld;
3. Versterken en beter zichtbaar maken van uitvoeringsorganisaties i.v.m. (on)roerend erfgoed en immaterieel erfgoed;
4. Inzet van nationale beleidsinstrumenten voor versterking en professionalisering van bestaande organisaties;
5. Structurele verbetering en bestending van archieven en daar bijhorende professionele inzet met aandacht voor particuliere archieven (met name FuHiKuBo).

C. Beter aansluiting cultuurfinanciering (subsidieaanbod met subsidieaanvragers)

1. Vergroten van de zichtbaarheid en effectieve toegankelijkheid van de regelingen en programma's van de Rijkscultuurfondsen;
2. Verhogen van de cultuursubsidiemiddelen door het OLB die via SKAL worden verstrekt;
3. Begeleiding geven aan lokale subsidieaanvragers.

3

De prioriteiten verder uitgewerkt

De prioriteiten uit paragraaf 2 worden hier verder uitgewerkt. Daarbij wordt aangegeven wie wat doet, welke ondersteuning verwacht mag worden, wanneer dit gebeurt en tot welk resultaat dat moet leiden. Het openbaar lichaam, culturele instellingen en andere stakeholders kunnen de afspraken die in de cultuuragenda worden gemaakt, uitwerken in hun eigen beleids- of werkplannen. Jaarlijks zullen de betrokkenen de voortgang van hun acties evalueren en zo nodig bijstellen. De prioriteiten worden achtereenvolgens benoemd waarbij in wordt gegaan op beoogd resultaat en tijdsplan, verantwoordelijke partij(en) en beschikbare ondersteuning (financieel en anderszins). Daarnaast raken enkele onderwerpen uit de cultuuragenda ook het recentelijk ondertekende ‘Bestuursakkoord Bonaire 2024-2027’, waarin de inzet van de Rijksoverheid op de door het OLB opgestelde prioriteiten wordt beschreven. Ook via deze weg worden de overeenkomstige prioriteiten gemonitord.

Via werkconferenties met het cultuurveld en burgers van Bonaire kan de cultuuragenda verder toegelicht, afgestemd en, zo nodig, aangepast worden.

Om het gehele proces van de uitvoering van de cultuuragenda te stroomlijnen en tussentijds af te stemmen vinden er halfjaarlijkse lerende evaluaties plaats tussen OCW, OLB en het cultuurveld op Bonaire gedurende de looptijd van de cultuuragenda. Deze periode betreft het moment van de agenda ondertekening tot en met 2028 en loopt gelijk met de subsidieperiode voor de nationale culturele basisinfrastructuur (bis) (2025-2028). Hiermee wordt tijd en ruimte genomen om, gegeven de uitvoeringskracht, de prioriteiten goed op te pakken en uit te werken. De looptijd van de cultuuragenda parallel houden aan het Cultuurconvenant Caribisch Nederland, namelijk 2022-2025, zou afdoen aan de haalbaarheid van de ambities.

Monitoringsafspraken:

- Elke 6 maanden heeft OLB een evaluatiemoment met OCW;
- Elke 8 weken verzorgt OLB een cultuurplatform bijeenkomst waar organisaties met een zorgcontract, NGO's en cultuurmakers welkom zijn voor bespreking van de cultuur- en erfgoedbeleidsuitvoering.

A. Professionaliseren beleid en uitvoering

OLB ambieert een sterk cultuurdepartement maar is er nu niet volledig op ingericht. Ze beschikt (nog) niet over voldoende kennis, informatie, menskracht en middelen om haar rol en verantwoordelijkheden als lokale overheid in het cultuurdomein te kunnen vervullen. Een transitie is nodig van de huidige werkwijze met een groot accent op lokale evenementen en relatiebeheer naar een sterke beleidsorganisatie.

Versterking van het cultuurdepartement, OLB beleidsdirectie Samenleving & zorg (S&Z) draagt bij aan de interne en externe positionering van SKAL, de bibliotheek, de archiefafdeling en het erfgoedbureau. Door te investeren in kennis en capaciteit wordt de regierol versterkt. Zo kan beter uitvoering worden gegeven aan het nog vast te stellen cultuur- en erfgoedbeleid in samenwerking met het culturele werkveld. Inzet is om cultuur en erfgoed in te zetten voor maatschappelijke opgaven zoals in het sociaal domein. Daarnaast is het van belang om cultureel erfgoed als een vaste component mee te nemen bij andere beleidsterreinen zoals Ruimtelijke Ordening en Klimaatadaptatie. Zo kan er beter worden ingespeeld op de behoeften van lokale gemeenschappen en kan hun betrokkenheid worden vergroot.

Tijdens de looptijd van deze cultuuragenda zullen we met elkaar identificeren welke inzet nodig is voor professionalisering op het gebied van archief, cultuur(-educatie, -participatie en -beleving), erfgoed, bibliotheek, media en kunstvormen op Bonaire.

A.1 Betere positionering cultuurafdeling SKAL

De inzet van OLB is dat SKAL uitvoering gaat geven aan de cultuuragenda en het OLB cultuurbeleid. Zo is het van belang dat internationale verdragen en nationale

wetgeving lokaal bekend zijn. Dit is nodig voor het uitvoeren van regelgeving en beleid voor beheer, behoud, toezicht en ontsluiting van erfgoed. Verder is het nodig voor het uitvoeren van programma's en activiteiten op het gebied van cultuurparticipatie, -educatie en -beleving. Het openbaar lichaam zal zich ervoor inspannen dat cultuur een plek krijgt in bredere maatschappelijke vraagstukken die onder meer beleidsdomeinen vallen, zoals jongerenparticipatie en ruimtelijke opgaven (ruimtelijke ordening).

A.2 Modernisering Openbare Bibliotheek Bonaire

Modernisering draagt bij aan de verdere professionalisering en het reeds in gang gezette verzelfstandigingstraject van de Bibliotheek Bonaire. Hiermee wordt de daadkracht van de bibliotheek versterkt en kan beter worden ingespeeld op de hedendaagse maatschappelijke ontwikkelingen. De bibliotheek zal zich de komende jaren ontwikkelen tot een maatschappelijk, educatief en cultureel instelling waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, en kunnen leren en ontdekken. Het gaat hier niet alleen om programmatische ontwikkeling, maar ook om ontwikkeling van de organisatie, haar ondernemerschap, de huisvesting, de kwaliteit en deskundigheid van haar personeel. Na deze transitie zal de gemoderniseerde bibliotheek beter invulling kunnen geven aan de functies van een bibliotheekvoorziening, zoals bedoeld in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen.

A.3 Oprichting van een erfgoedbureau binnen de beleidsafdeling Ruimtelijke Ontwikkeling (R&O) voor het nieuwe erfgoedbeleid

Daarnaast is er ook een tekort aan capaciteit en expertise binnen R&O, waardoor er in de uitvoering taken blijven liggen zoals uitvoering van het erfgoedbureau, het updaten van een monumentenlijst, beheer en behoud van monumenten en toezicht en handhaving op basis van de Monumentenwet BES en de monumenten-eilandsverordening. Verder is het van belang om het monumentenbeleid van Bonaire goed aan te laten sluiten op het nationale beleid en financieringsmogelijkheden.

Bevordering en bescherming van Bonairiaans cultureel erfgoed vraagt om capaciteitsuitbreiding en vasthouden van expertise binnen afdeling R&O en S&Z.

Het OLB wenst uitbreiding te realiseren door structurele inzet van erfgoedinspecteurs/-experts (2 fte). Actuele thema's als belangen bij archeologische vondsten en onderzoek, het slavernijverleden, teruggave van museale collecties en monumenten(zorg) zijn in beweging op Bonaire waarbij het erfgoed specialisme binnen het OLB niet langer mag ontbreken.

Beoogd resultaat en tijdspad, verantwoordelijke partij(en) en beschikbare ondersteuning

Beoogd resultaat en tijdspad:

A1: uiterlijk Q3 2024 aanstellen 2 'hoofdmedewerkers' cultuur en 2 fte cultuurcoaches voor SKAL op HBO niveau voor (subsidie)dienstverlening aan het cultuurveld, uitvoering van de cultuuragenda, implementatie cultuur- en erfgoedbeleid.

A1: Q3 2024 opstarten van cultuurbijeenkomsten met stakeholders per kwartaal t.a.v. uitvoering cultuurbeleid.

A1: uiterlijk Q3 2024 is er een kwartiermaker cultuur aangesteld binnen SKAL.

A1, A2: uiterlijk Q3 2024 is er een strategische groeiplan, mobiliteits-, ontwikkel- en opleidingsplan voor personeel (inclusief herwaardering functies bibliotheek) van SKAL, R&O en de bibliotheek beschikbaar i.s.m. afdeling P&O OLB en desgewenst met ondersteuning van OCW.

A1, A2: uiterlijk Q3 2024 plan verzelfstandiging van SKAL en de bibliotheek voorleggen aan bestuurscollege.

A1, A2: Q1 2025 plan goedgekeurd door Eilandsraad voor verzelfstandiging SKAL en bibliotheek.

A2: uiterlijk in januari 2026 is de bibliotheek verzelfstandigd

A1: uiterlijk januari 2027 is SKAL verzelfstandigd.

A1, A2: uiterlijk Q4 2024 zijn er tijdelijke locaties gevonden voor beide organisaties (SKAL-en bibliotheek) en uiterlijk 2028 zijn er nieuwe locaties voor beide organisaties.

A1, A2: vanaf Q1 2025 verhoogd kennisniveau over internationale verdragen en wet- en regelgeving binnen SKAL en OLB (inclusief erfgoedbureau) door middel van trainingen/cursussen.

A3: vanaf Q3 2024 het updaten en laten vaststellen van alle documenten over regelgeving, restauratierichtlijnen, monumentenlijst; herstellen van de monumentenraad voor advisering (waaronder ook bij bouwaanvragen) en het opzetten van een financieel stelsel, zowel voor OLB als particuliere monumenten (lening mogelijkheden, fiscale mogelijkheden en kleine subsidies). OLB gaat vastleggen hoe het erfgoedbureau gaat worden vormgegeven (wie betrokken is en in welke hoedanigheid) met oog voor samenwerking tussen OLB organisatieonderdelen (onroerend erfgoed (R&O), immaterieel erfgoed (S&Z) en roerend erfgoed (SKAL).

A1: Q3 2025 op grond van de gewijzigde subsidieverordening worden subsidieregels correct nageleefd door zowel verstrekkers (SKAL en R&O) als ontvangers.

A1: uiterlijk Q4 2024 is er een twinning partner voor bijvoorbeeld institutionele versterking binnen OLB of sectororganisaties.

A3: Q4 2024 structurele inzet van erfgoedinspecteurs/experts voor 2 fte en een hoofd erfgoedbureau gerealiseerd binnen OLB.

A3: Q3 2024 evaluatie door OCW van de werking van de Monumentenwet BES en de monumenteneilandsverordeningen.

Verantwoordelijke partijen:

- Versterking samenwerking met OCW door maandelijks overleg en bijstand van OCW op verzoek van OLB
- OLB heeft elk half jaar een evaluatiemoment met OCW;
- OLB verzorgt elke 8 weken een cultuurplatformbijeenkomst waar organisaties met een zorgcontract, NGO's en cultuurmakers welkom zijn voor bespreking van de cultuur- en erfgoedbeleid uitvoering
- OLB oriënteert zich i.s.m. OCW/RCE/LKCA bij gemeente(n) voor potentiële twinning trajecten die de doelen van de cultuuragenda kunnen helpen bereiken. Tevens creëert OLB een agenda/lijst voor mogelijke onderwerpen waar samen met OCW en kennispartners trainingen over kunnen worden gegeven in lijn met de professionaliseringsambities
- SKAL neemt het voortouw in regie, beleidsuitvoering en het verbinden van stakeholders
- Het ministerie van OCW:

- ondersteunt waar gevraagd en denkt actief mee, ook via kennispartners zoals RCE en NRF. Uitgaande van het comply or explain principe⁵ is de inzet om te streven naar een gelijkwaardig voorzieningenniveau voor Bonaire (mogelijkheden, regelingen en ondersteuning);
- evalueert de werking van de Monumentenwet BES en monumenteneilandsverordeningen samen met het OLB en lokale belanghebbenden;
- biedt o.a. met de cultuuragenda overzicht en effectieve toegang tot kennispartners en nationale beleidsinstrumenten;
- legt op basis van suggesties van het OLB/SKAL/R&O aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) voor welke gemeente in Europees Nederland bij Bonaire past als sparring of twinning partner en faciliteert de verdere contacten;
- denkt desgevraagd met OLB mee over werkconferenties met het cultuurveld en burgers van Bonaire over de cultuuragenda.

Beschikbare ondersteuning:

- Het ministerie van OCW financiert (100%) 3 fte cultuurcoaches voor de periode 2023 t/m 2025 en werkt samen met OLB
- De VNG fungeert als vraagbaak als het gaat om de vraag welke gemeente in Nederland het beste bij Bonaire past als sparring of twinning partner
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Nationaal Restauratiefonds (NRF) en het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) en Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) zorgen voor ondersteuning met kennis(deling), voor organisatie van praktische hulp waar gevraagd en zijn beschikbaar als vraagbaken (onder meer voor invulling cultuurcoaches en training/scholing)
- Ondersteuning vanuit NDE, NA en OCW voor het opstellen van een archiefagenda

⁵ Het comply or explain- principe houdt in dat nieuwe Europees-Nederlandse beleidsdoelen of beleidsintensiveringen, waaronder bijbehorende nieuwe regelgeving, ook van toepassing is in Caribisch Nederland, tenzij er redenen zijn om dat niet te doen. Dit kan betekenen dat de omstandigheden maatwerk vragen, om hiermee alsnog het gewenste resultaat te bereiken in Caribisch Nederland. De passendheid van maatwerkmaatregelen in de lokale context is daarbij van belang.

B. Versterken culturele infrastructuur voor, door en met de bewoners

Het eiland werkt aan een samenhangend geheel van voorzieningen voor cultuur, bibliotheek en erfgoed, die nodig zijn voor een sterke stabiele cultuursector. Vanuit het lokale culturele werkveld is behoefte aan huisvesting, het realiseren van cultuur-aanbod/programming en professionalisering. Belangrijke stakeholders (zie lijst achteraan) geven aan nu onvoldoende fysieke ruimte te hebben om zich verder te kunnen ontwikkelen. Enerzijds is er behoefte aan een groot cultureel centrum waar een podium aanwezig is voor o.a. voorstellingen, ateliers, ontmoetingsplek (waar ca. 1.000 mensen samen kunnen komen voor congressen/festivals). Anderzijds is op wijkniveau behoefte aan buurtcentra met voldoende capaciteit en mogelijkheden, rekening houdend met de bevolkingsgroei van Bonaire).

Verder is het als individueel kunstenaar lastig een inkomen te genereren uit een artistieke praktijk, zijn er weinig ontwikkelmogelijkheden om cultureel ondernemerschap te stimuleren en is er behoefte aan ondersteuning bij subsidieaanvragen.

Op dit moment heeft Bonaire geen eigen archeologisch depot, maar is afhankelijk van het depot van Curaçao. Bonaire heeft behoefte aan een eigen archeologisch depot om o.a. menselijke resten op een waardige manier te conserveren en onderdeel uit te laten maken van lokaal erfgoed.

Passende regelgeving op het gebied van erfgoed is nodig om te voorkomen dat bijvoorbeeld archeologische vondsten van het eiland verwijderd worden. Er zijn waarde kaarten gemaakt door NAAM die een inventarisatie vormen voor archeologische vindplaatsen. Bij toekomstige (ver)bouw moet hiermee rekening worden gehouden. Ook is behoefte aan zorgvuldige uitvoering, toezicht en handhaving van bestaande wetten, bijvoorbeeld van de Monumentenwet BES die verder geoperationaliseerd zal worden door de monumenteneilandsverordening.

B.1 Hanteren van participatieve werkwijzen om toegang tot cultuur te vergroten en om bredere besluitvorming rondom erfgoed in te richten

Lokale gemeenschappen wensen inspraak op het cultuurbeleid en het OLB wil dit faciliteren. In 2024 initieert OLB structureel overleg met lokale veldorganisaties met gebruik van participatieve methoden, desgewenst met ondersteuning van OCW/RCE, LKCA en de Rijkscultuurfondsen.

Om tot een integrale besluitvorming rondom toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen te komen, kan het instrument gebiedsbiografie worden ingezet. Met de gebiedsbiografie kan erfgoed inspiratiebron zijn om te komen tot een leefomgeving met kwaliteit. Door gebruik te maken van participatie worden de betekenissen van cultuur voor de Bonairiaanse bevolking in beeld gebracht en wordt de lokale cultuur zichtbaar gemaakt. Tevens kan dit handvatten bieden voor het maken van keuzes over het verhaal dat Bonaire wil vertellen over haar geschiedenis. Bijvoorbeeld het verhaal van de voorouders en hun veerkracht maar ook in relatie tot herdenking van het slavernijverleden.

Verder is de aandacht gericht op toepassing van het Verdrag van Faro waarbij de maatschappelijke relevantie en ontsluiting van erfgoed centraal staan en ingespeeld wordt op lokale erfgoed-initiatieven.

B.2 Versterken en beter zichtbaar maken van het culturele werkveld

Door het culturele werkveld te faciliteren met ruimtes waar cultuur beoefend en genoten kan worden kan het culturele werkveld versterkt worden en beter zichtbaar worden gemaakt. In lijn met het traject na de komma en gesprekken over de herstelagenda voor Bonaire en het Bestuursakkoord 2024 verkent OLB graag met het Rijk de mogelijkheden van het opstellen van een voorstel voor een Regiodeal (6de tranche) voor het realiseren van een fysieke infrastructuur en duurzame toegankelijkheid van cultuur.

B.3 Versterken en beter zichtbaar maken van uitvoeringsorganisaties i.v.m. (on)roerend erfgoed en immaterieel erfgoed op Bonaire

Het cultuurbeleid van Bonaire en de eilandsubsidieverordening vormen de basis voor lokale subsidieverstrekking via zorgcontracten. In het cultuurbeleid is het versterken van kennisdeling en het informeren van het publiek over het Bonairiaans (on)roerend erfgoed en immaterieel erfgoed een belangrijk element. Daarom wil OLB dit onderdeel laten zijn van de te verlenen zorgcontracten.

B.4 Inzet van nationale beleidsinstrumenten voor professionalisering

Inzet is nationale beleidsinstrumenten voor professionalisering van kunstenaars en culturele organisaties effectief toegankelijk te maken zoals door trainingen, cursussen en bekendheid geven aan leenmogelijkheden (Qredits) gericht op cultureel ondernemen.

B.5 Structurele verbetering en bestending van archieven en daarbij horende professionele inzet met aandacht voor particuliere archieven (met name FuHiKuBo).

OLB en OCW gaan een aparte archiefagenda opstellen gericht op basisbehoeften en het op orde krijgen van duurzaam archiefwerk. Dit omvat ook verkenning naar financieringsstructuren en expertise. Dit is onder andere in het belang van het behoud van cultureel erfgoed.

Beoogd resultaat en tijdsplan, verantwoordelijke partij(en) en beschikbare ondersteuning

Beoogd resultaat en tijdsplan:

B1: In Q3/4 2024 via een kick-off werkconferentie over cultuur en erfgoed wordt er aandacht gecreëerd voor nieuwe participatieve werkwijzen voor o.a. vaststelling van nieuw cultuur- en erfgoedbeleid. De conferentie is de start van structureel overleg met lokale veldorganisaties, desgewenst ondersteund door OCW/RCE, LKCA en Rijkscultuurfondsen.

B1: In Q3 2024 biedt LKCA scholing via Deep Democracy trainingen voor structurele betrokkenheid van het veld o.a. bij beleidsvernieuwing, -toetsing en -uitvoering.

B1: In 2024 overweegt OLB het indienen van een aanvraag voor een aanvullende gebiedsbiografie voor Bonaire bij de RCE. Dit in aanvulling op de in uitvoering zijnde gebiedsbiografie van 4 plantages.

B1: In Q3 2024 lokale stakeholders worden geïnformeerd over mogelijkheden om een Faro subsidieaanvraag in te dienen in de periode t/m 2025. Een belangrijk criterium hierbij is of er sprake is van doorwerking en structurele verandering in de organisatie en het functioneren van de erfgoedzorg.

B1: 2024 BZK/OCW en OLB maken maatschappelijke organisaties attent op financieringsmogelijkheden binnen subsidieregeling slavernijverleden.

B2: Uiterlijk Q4 2024 start OLB gesprekken over de permanente huisvesting van culturele instellingen.

B2: Na een behoefte onderzoek, zal OLB uiterlijk 2026 afspraken maken voor meer benutting van openbare ruimten voor verschillende vormen van cultuurbeoefening.

B3: In Q4 2024 worden “kennisdeling” en “informereren van publiek” standaard opgenomen in de zorgcontracten van S&Z.

B4: Uiterlijk Q4 2024 zijn er afspraken gemaakt met OCW en ondersteunende instellingen voor professionalisering en positioneringsmogelijkheden (zoals Cultuur+Ondernemen en Platform ACCT) voor Caribisch Nederland.

B5: In Q1 2025 stellen OCW en OLB een archiefagenda op in goede afstemming met veldorganisaties.

Verantwoordelijke partij(en):

- Het OLB en SKAL zetten in op participatieve werkwijzen en spelen in op lokale initiatieven, internaliseren het verdrag van Faro, zetten zich in voor het laten deelnemen van medewerkers of stakeholders aan trainingen/cursussen.
- Het ministerie van OCW draagt zorg voor het vergroten van de effectieve toegankelijkheid en zichtbaarheid van de Rijkscultuurfondsen en nationale beleidsinstrumenten, zoals voor professionalisering en begeleiding van subsidieaanvragers.
- Het ministerie van OCW en RCE bieden indien gewenst ondersteuning bij de aanvraag en uitvoering van een gebiedsbiografie en/of bij de implementatie van het Faro-Verdrag voor participatieve activiteiten in het kader van de Faro Uitvoeringsagenda .

Beschikbare ondersteuning:

- De RCE ondersteunt het OLB met expertise.
- Het ministerie van OCW financiert (100%) 3 fte cultuurcoaches voor de periode 2023 t/m 2025.
- Daarnaast zal het ministerie van OCW een 0,3 fte mediaverkenner financieren die de behoeften van de lokale journalisten gaat inventariseren ter versterking van de journalistieke infrastructuur, gedurende 2 jaar.
- Het ministerie van OCW, de RCE, het LKCA, en andere ondersteunende organisaties (zoals Platform ACCT, het kennisplatform Cultuur+Ondernemen, DEN, NDE) en de Rijkscultuurfondsen kunnen bijdragen aan kennisdeling.

C. Betere aansluiting cultuurfinanciering subsidieaanbod en subsidieaanvragers

Op dit moment is er geen goede aansluiting tussen de subsidieaanbieders (Rijks-cultuurfondsen, private fondsen en OLB) en lokale subsidieaanvragers (individuele en instellingen) omdat regelingen en programma's vanuit fondsen niet voldoende afgestemd zijn op Caribisch Nederland of onvoldoende zichtbaar zijn. Daarnaast beschikken subsidieaanvragers niet altijd over voldoende vaardigheden om een subsidieaanvraag in te dienen en/of verantwoording af te leggen.

C.1 Vergroten van de zichtbaarheid en effectieve toegankelijkheid van de regelingen en programma's van de Rijkscultuurfondsen

Inzet is de zichtbaarheid en effectieve toegankelijkheid van de regelingen en programma's van de Rijkscultuurfondsen te vergroten. De Rijkscultuurfondsen werken hier gezamenlijk aan, door het lanceren van een gezamenlijk portal en het aanstellen van een projectcoördinator specifiek voor het Caribisch gebied. Ze werken aan andere toepassingsvormen en een betere integratie van de Nederlands-Caribische context. Specifieke wensen van Bonaire zijn:

- criteria en deadlines aanpassen aan CN context;
- het versimpelen van procedures en formulieren;
- mogelijkheid tot mondelinge toelichting;
- mogelijkheid voor Papiamentstalige aanvragen;

- lokaal aanspreekpunt (een loket) en fysieke sessies (voorlichting, begeleiding en nazorg bij verantwoording).

C.2 Verhoging van de cultuursubsidiemiddelen van het OLB die via SKAL worden verstrekt

Op basis van het onderzoek van IdeeVersa⁷ zou de vrije uitkering van Bonaire – door de stevige groei van de bevolking in de afgelopen tien jaar – aanzienlijk moeten worden verhoogd. IdeeVersa vermeldt daarbij dat veel taken nog in ontwikkeling zijn en er sprake is van problematiek rond semi-structurele uitkeringen, investeringen en uitvoeringkracht. Het cultureel domein is één van de structurele taken in ontwikkeling.

Daarnaast constateert OLB dat de vraag naar structurele financiering voor cultuuroepleinden in recente jaren groter was dan het beschikbare budget uit de vrije uitkering. Bovenstaand gaf aanleiding om bij Voorjaarsnota 2024 de vrije uitkering op te hogen. Een deel van de verhoging komt tegemoet aan de sterke bevolkingsgroei. Door het cultureel domein te kwalificeren als een structurele taak in ontwikkeling, gaat BZK, in de rol als fondsbeheerder van de vrije uitkering, gezamenlijk⁸ met OLB nader vervolgonderzoek verrichten. Dit onderzoek zal kijken naar het benodigde niveau van investeringen voor duurzame ontwikkeling van, onder meer, de culturele infrastructuur. Vanuit structurele oormerking door OLB kan er via langjarige subsidies beter ingezet worden op een duurzame cultuurbeleidsuitvoering t.b.v. een culturele basisinfrastructuur van Bonaire.

C.3 Begeleiding geven aan lokale subsidieaanvragers

Inzet is lokale subsidieaanvragers te begeleiden, onder andere door middel van schrijfcursussen, trainingen en een doorverwijsfunctie van zowel OLB als cultuurcoaches. OLB verkent interne en externe mogelijkheden voor een service loket waar subsidieaanvragers terecht kunnen voor ondersteuning en informatie over voor hen relevante regelingen. OCW en de Rijkscultuurfondsen staan op aanvraag het OLB bij voor realisatie van een service loket.

⁷ kst-36410-IV-8.pdf (officielebekendmakingen.nl)

⁸ O.b.v. Brief Voorjaarsnota 2024 aan de Tweede kamer pagina 3: <https://open.overheid.nl/documenten/120cf919-6683-4581-8fa4-5839f2519a1d/file>.

Beoogd resultaat en tijdsplan, verantwoordelijke partij(en) en beschikbare ondersteuning

Beoogd resultaat en tijdsplan:

C1: De Rijkscultuurfondsen houden jaarlijks een overzicht bij van de (gehonoreerde) subsidieaanvragen vanuit het Caribisch deel van het koninkrijk.

C1: Vanaf 2025 is er een stijging van (gehonoreerde) subsidieaanvragen vanuit Bonaire.

C1: Het OLB zet vanaf 2024 cultuurcoaches in om de verbinding met fondsen te maken en begeleiding te geven aan lokale subsidieaanvragers.

C1: OCW werkt actief samen met de Rijkscultuurfondsen aan het vergroten van de toegankelijkheid en zichtbaarheid. Uiterlijk Q4 2024 zijn de behoeften van Bonaire bekend bij de fondsen.

C1: Uiterlijk Q1 2025 hebben de Rijkscultuurfondsen subsidiecriteria aangepast aan de Caribische context, en/of is inzet gepleegd voor betere toegankelijkheid, ook met het oog op de cultuursubsidieperiode 2025-2028.

C2: (BZK en OLB) Uiterlijk 2026 is er vanuit de vrije uitkering een budget geoormerkt voor cultuur o.b.v. een percentage dat voorziet in de lokale behoeften voor cultuur- en erfgoedbeleidsuitvoering.

C3: Uiterlijk 2025 is OLB in staat, mede vanuit een service loket en door inzet van de cultuurcoaches, om de lokale stakeholders te begeleiden bij of toe te rusten op het indienen van aanvragen en hen door te verwijzen naar de juiste instanties voor informatie.

Verantwoordelijke partij(en):

- OLB beleidsdirectie S&Z en SKAL zetten zich o.a. door middel van cultuurcoaches in om de verbinding met de eigen subsidiemogelijkheden en de Rijkscultuurfondsen te maken en begeleiding te geven aan lokale subsidieaanvragers.
- Het ministerie van OCW werkt samen met de Rijkscultuurfondsen aan het vergroten van de zichtbaarheid en effectieve toegankelijkheid van hun subsidies en subsidieregelingen. Ook bevorderen zij professionalisering door kennisdeling.

- De Rijkscultuurfondsen zetten zich in voor het aanpassen van de subsidiecriteria voor programma's en regelingen en houden jaarlijks het aantal (gehonoreerde) subsidieaanvragen bij vanuit het Caribisch deel van het koninkrijk.

Beschikbare ondersteuning

- Het LKCA biedt trainingen en (schrijf)cursussen ter ondersteuning van ambtenaren, cultuurcoaches, cultuurmakers en subsidieaanvragers.
- Het ministerie van OCW stimuleert de Rijkscultuurfondsen om inzake het Caribisch deel van koninkrijk en in het bijzonder Bonaire ook te werken aan samenwerking met private fondsen.

4

Key Stakeholders op Bonaire

Alle cultuur- en erfgoedorganisaties met een OLB zorgcontract of cultuursubsidie waaronder: FuHiKuBo, Terramar Museum, Magazina di Rei, Bonai, Akademia Papiamentu, School of Performing Arts Bonaire, NGO Platform, Plataforma Kultural, Unesco werkgroep Bonaire, Aliansa Kultural, Frente Kultural, Stichting Kunst & Cultuur, Kunstgalerij Sobremesa, Bonaire Youth Outreach Foundation, Stichting Cocari II

5

Ondertekening Bonaire

.....

Nina den Heyer

Gedeputeerde voor Samenleving en Zorg van het
Openbaar Lichaam Bonaire

.....

Barbera Wolfensberger

Directeur-Generaal Cultuur en Media
Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap

6

Totaal overzicht van thema's

Dit overzicht geeft het geheel aan onderwerpen weer uit het cultuurconvenant dat het openbaar lichaam van Bonaire (OLB) met OCW in september 2022 heeft afgesloten. Het is een dynamisch document dat lopende de uitvoeringstermijn nader wordt ingevuld en bijgestuurd, ook in samenwerking met de lokale stakeholders van Bonaire. Via werkconferenties met het cultuurveld en burgers van Bonaire kan de cultuuragenda verder toegelicht, afgestemd en, zo nodig, aangepast worden.

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
Algemeen	A. Professionaliseren beleid en uitvoering	<ul style="list-style-type: none"> Betere positionering cultuurafdeling (SKAL – Sekshon di Kultura, Arte i Literatura). Modernisering van de Openbare Bibliotheek Bonaire (zie ook thema 14). Oprichting van een erfgoedbureau binnen de beleidsafdeling Ruimtelijke Ontwikkeling (R&O) voor het nieuwe erfgoedbeleid. -Cultureel erfgoed als vaste component meenemen op andere beleidsterreinen. Oftewel een integrale visie implementeren waarin erfgoed verankerd zit (bouwprojecten, wonen, agricultuur, infrastructuur, economie). Versterken van het ambtenarenapparaat in diens dienstverlening t.b.v. en subsidiering van kunst, cultuur, erfgoed (monumenten) en literatuur. 	<ul style="list-style-type: none"> OLB beleidsnotitie ‘Sin kosecha no tin simadan’ en het nog vast te stellen eilandelijke cultuurbeleid (naar verwachting in 2024). Inzet cultureel erfgoed experts/inspecteurs (2 fte, BZK middelen) en cultuurcoaches (3fte, OCW middelen) en andere tijdelijke krachten zoals trainees en stages (bijvoorbeeld via kennisinstellingen, gemeenten etc). 	Cultuurcoaches 2023-2025	<ul style="list-style-type: none"> OLB OCW BZK (bestuurlijk) 	Prioriteit in oplegger

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
	B. Versterken culturele infrastructuur voor, door en met bewoners	<ul style="list-style-type: none"> • Hanteren van participatieve werkwijzen om toegang tot cultuur te vergroten en om bredere besluitvorming rondom erfgoed in te richten. • Versterken en beter zichtbaar maken van het culturele werkveld. • Versterken en beter zichtbaar maken van uitvoeringsorganisaties i.v.m. (on)roerend erfgoed en immaterieel erfgoed. • Inzet van nationale beleidsinstrumenten voor versterking en professionalisering van bestaande organisaties. • Structurele verbetering en bestending van archieven en daar bijhorende professionele inzet met aandacht voor particuliere archieven (met name FuHiKuBo). • Koppelen aan kennispartners EU-NL/regio en bekendheid geven aan aanbod dat zowel voor EN en CN beschikbaar is. • Mogelijkheden twinning met een provincie of gemeente en/of twinning of coaching op niveau clt organisatie. 	<ul style="list-style-type: none"> • De 6 rijkscultuurfondsen werken aan hun zichtbaarheid en toegankelijkheid. • Zichtbaarheid en toegankelijkheid van professionaliseringsmogelijkheden van cultuurstakeholders via bijvoorbeeld trainingen/cursussen op het gebied van cultureel ondernemen. • Cultuurcoaches die op kunsten en erfgoed gericht zijn en de brug kunnen maken naar sociale domeinen als welzijn en sport. • Extern bureau dat OLB adviseert bij subsidieverstrekking, mogelijk aparte commissie vanuit RvC voor de BES-eilanden. • Cursus museumplan RCE en Erfgoedacademie. • Qredits: BES Cultuurlening. 	-	<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunende organisaties als Platform ACCT • Cultuur+Ondernemen • Qredits • BZK • Jeugdfonds ook VWS • Twinningpartners 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
	C. Betere aansluiting cultuurfinanciering (subsidieaanbod met subsidieaanvragers)	<ul style="list-style-type: none"> Het huidige subsidievraag en -aanbod sluiten niet aan op de lokale behoeften. Maatwerk ontbreekt en fondsen zijn onvoldoende zichtbaar en toegankelijk. Het is nodig de zichtbaarheid en effectieve toegankelijkheid van de regelingen en programma's van de Rijkscultuurfondsen te vergroten. Tevens noodzakelijk het versimpelen van procedures, eisen aan de administratie en aanpassing aan de CN context. Verhogen van de cultuursubsidiemiddelen van het OLB die via SKAL worden verstrekt. Begeleiding geven aan lokale subsidieaanvragers (schrijven, uitvoeren, meten en rapporteren). Tevens kan gedacht worden aan het bundelen van kleine projecten/aanvragen, het inzetten van tussenorganisaties ter ondersteuning. Subsidies voor langer dan een jaar mogelijk maken (want op jaarbasis -uit vrije middelen/ cultuurbeleid OLB- geeft organisaties veel stress, zij kunnen geen lange termijn plannen te maken). OLB en (enkele grote/lokale) culturele organisaties willen graag mogelijkheid BIS-BES regeling. 	<ul style="list-style-type: none"> OCW stimuleert RCF in vergroten zichtbaarheid en toegankelijkheid van subsidies voor CN. OCW stimuleert RCF in vergroten zichtbaarheid en toegankelijkheid van subsidies voor CN. Schrijfcursussen vanuit LKCA / Termijn: 2024-2025. Aansluiten op gesprekken team A&O ivm overleg private fondsen (na zomer 2024). OLB heeft zorgcontract met NGO-Platform, maar zal meer FTE's nodig moeten hebben om een verbreding van hun taken te kunnen voldoen. KVK heeft een academy voor ondernemers. Business incubator van OLB. Cultuurlening Qredits. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OLB en lokale organisaties zoals NGO-Platform OCW Fondsen en subsidieverstrekkers. 	Prioriteit in oplegger.
1. Internationale samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> Vergroten samenwerkings-mogelijkheden internationaal, ook regionaal. 		<ul style="list-style-type: none"> Het nieuwe ICB kader (2025-2028) biedt mogelijkheden voor internationale culturele samenwerking in en buiten de regio. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OCW/BZ: ICB Rijkscultuurfondsen 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
2. Intereilandelijke samenwerking	De samenwerking binnen CN en/of met de omliggende eilanden bevorderen. Meer interinsulaire samenwerking op slavernijverleden (proces 'na de komma').	Samenwerkingsverbanden tussen BES- eilanden en CAS- landen: bv uitwisseling/bezoek ministerie cultuur Aruba en OLB. • Betrokkenheid bij input voor 4LO werkgroepen: cultuureducatie, onderwaterarcheologie Praktijkwerkgroep, immaterieel erfgoed.	• Erfgoedacademie • Dutch Caribbean Heritage Platform		• OCW, BZK KR, OLB en lokale organisaties • OCW, 4LO • Interinsulair netwerk • Dutch Caribbean Heritage Platform	
3. Cultuureducatie	<ul style="list-style-type: none"> • Versterking/ondersteuning van de ontwikkeling van cultuureducatie in CN binnen en buiten de school. • Streven naar regionale samenwerking via het 4LO. • Verbeteren van samenwerking tussen scholen en stakeholders in de cultuursector. 	<p>Er is een behoefte aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mogelijkheden voor de bewoners van Bonaire om te kunnen participeren en leren over kunst, erfgoed, cultuur, historisch democratisch bewustzijn en hun eigen culturele identiteit; • versterken van de infrastructuur voor muziekonderwijs; • verkennen mogelijk samenwerkingsconvenant OLB en muziekschool Zeeland/ verkenning oprichten van een muziekschool op Bonaire; • het verbeteren van digitale mogelijkheden om cultuureducatie aan te bieden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inzet cultuurcoaches. • LKCA is als kennispartner beschikbaar ook voor leernetwerken. • Regiocanon kan te zijner tijd als lesmateriaal dienen (is er nog niet). • Toewerken naar meer/structurelere financiering, ondersteuning en facilitering van uitvoerende partijen. • Regeling Cultuureducatie met kwaliteit CMK middelen (FCP) en ondersteuning LKCA. • Cultuurspecialisten op school via training interne cultuurcoördinator via LKCA. • Budget vanuit Cultuurkaart voor VO en MBO beschikbaar. • Scholen ontvangen lumpsumfinanciering en kunnen naar eigen inzicht besteden voor cultuuronderwijs (cultuureducatie is een verplicht onderdeel van het curriculum). • De subsidieregeling 'School en Omgeving' biedt maatwerk i.s.m. VWS en OLB subsidiekader voor jongerenactiviteiten aanbod na schooltijd. • Structurele kennisuitwisseling met andere eilanden in de regio via Werkgroep CAE 4LO. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB • OCW, RCN, 4LO culture and arts education (CAE) • LKCA • FCP (vervolg CMK) • VWS (school en omgeving) • Scholen • Culturele instellingen en cultuuraanbieders op Bonaire 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
4. Talent-ontwikkeling	Het versterken van talentontwikkeling onder kinderen, jongeren en jongvolwassenen op Bonaire en de mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding van deze groepen met bijzondere aandacht voor individuen met bijzondere kwaliteiten en vaardigheden Dit met het oog op een goed toekomstperspectief voor deze individuen en groepen en tegelijkertijd om zo te werken aan community building en burgerparticipatie.	Kinderen, jongeren en jongvolwassenen op Bonaire hebben behoefte aan mogelijkheden om hun eigen eiland of in de regio om hun talenten verder te ontwikkelen, te laten zien en aan uitwisseling met andere talenten. Op dit moment zijn deze mogelijkheden niet of nauwelijks aanwezig. Er moeten potentiële kansen (lokaal, in de regio en in Europees Nederland) worden geïdentificeerd voor: bredere lokale samenwerking, de mentoring van getalenteerde jongeren door culturele stakeholders, het scheppen van toegankelijke/betaalbare vrijetijdsactiviteiten en ontmoetingsplekken om die te faciliteren en om kennis en expertise naar het eiland te brengen op allerlei disciplines. Verder is versterking en uitbouw van de Sentro di Bario's nodig als culturele en ontmoetingscentra.	<ul style="list-style-type: none"> Inzet van de cultuurcoaches. Cultuurparticipatieprogramma 2021 – 2024. Vervolg op Cultuureducatie met Kwaliteit. Twinning met de muziekschool Zeeland. MDT? Benutten van verschillende subsidieregelingen zoals BES(t)4Kids en 13+programma. Samenwerking OLB met lokale stakeholders. 	Vanaf 2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OLB en lokale stakeholders (o.a. SPAB, SKAL) OCW, VWS, SZW, BZK, JENV (ministeries betrokken bij BES(t)-4Kids en 13+) Meer muziek in de Klas (School en omgevingsnaschoolse activiteiten) 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
5. Cultuurparticipatie en het Verdrag van Faro	Erfgoedparticipatie en cultuurparticipatie bevorderen.	<ul style="list-style-type: none"> • Projecten moeten bijdragen aan het structureel ‘meer Faro’ maken van de organisatie en werking van de erfgoedzorg. • ‘Systeemgericht’ om samenwerking tussen samenleving en de georganiseerde erfgoedzorg en de zorg voor erfgoed te bevorderen (systeemwereld en leefwereld). <p>Kansrijke initiatieven, mede ontleend aan deze Cultuuragenda, zouden zich kunnen richten op het samen met de gemeenschappen op Bonaire benoemen van gebouwen, bouwresten, archeologische sites en immaterieel erfgoed die zij en die experts van belang vinden en daar samen passende maatregelen bij bedenken voor bescherming, beheer en exploitatie. Of bijvoorbeeld op de vergroting van de toegankelijkheid van fondsen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • FCP regeling voor cultuurparticipatie 2021-2024. • Zowel in 2024 als in 2025 is er nog een ronde. Ideeën voor 2024 kunnen per direct worden aangedragen tot uiterlijk 12 juli. Indien passend bij de Uitvoeringsagenda worden ze gepubliceerd op het Faro Platform. RCE ondersteunt zo nodig bij de uitwerking van het voorstel in een aanvraag met activiteitenplan en begroting (deadline 6 september). Besluitvorming vindt plaats door de deelnemers van het platform en een onafhankelijke commissie in het najaar. Honorering kan in de vorm van een subsidie (jan/feb '25), of een uitkering voor overheden (juni '25). Zie voor inspiratie de projecten van 2023 op het Faro Platform. • Cursussen van de Erfgoedacademie toegankelijk maken voor CN, ook in relatie tot Faro omdat er in dat kader al veel erfgoedparticipatie cursussen/modules zijn ontwikkeld die wellicht opnieuw gebruikt kunnen worden. • Lessons learned delen (bv met de andere twee eilanden of belangstellenden in EN). 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB • -OCW, RCE (Faro-team) • -Werkgroep Unesco 	-
Cultureel erfgoed (zie algemene bepalingen als in cultuurconvenant)	<ul style="list-style-type: none"> • Basis op orde voor erfgoed. • Inzet erfgoed als bijdrage op maatschappelijke opgaven (SDG's). • Aandacht voor klimaatverandering (o.a. zeespiegelstijging). 	<ul style="list-style-type: none"> • Werken aan inventarissen van aangewezen of beschermd erfgoed (immaterieel, monumenten, archeologie, collecties) die openbaar zijn en digitaal toegankelijk. • Stimuleren bewustwording effecten klimaatverandering op erfgoed. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oude documentatie aanwezig en moet worden geupdated. • Inzet nog te benoemen Culture Heritage inspectors/experts. • Terughalen van documentatie, artefacten en collecties naar Bonaire. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB • OCW, RCE • BZK • I&W 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
6. Koloniaal verleden/ afschaffing slavernij	<ul style="list-style-type: none"> Bewustwording over SV vergroten, patronen doorbreken, door ontwikkeling de achtergesteldheid inhalen: de lokale behoefte moet meer naar voren komen. Structurele middelen via vrije uitkering voor Emancipatie Dag/ jaarlijkse herdenking. Toekomstig Nationaal SV museum moet niet van Amsterdam of NL zijn, maar ook van de eilanden. Belangrijk om hiertoe verbinding te zoeken met andere eilanden. Kennis en bewustwording in EN over wat SV in Bonaire heeft betekend. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is behoefte aan meer onderzoek, meer educatiemateriaal en meer archiefmateriaal (tastbare dingen) om bewustwording te vergroten. Inzet van bibliotheek voor functie van onderzoekscentrum en informatiecentrum m.b.t. het slavernijverleden. Structurele samenwerking tussen SKAL en het Nederlands slavernijmuseum voor kennisdeling en uitwisselingsprogramma's. 	<ul style="list-style-type: none"> Link met Nationaal Slavernijmuseum. De Nederlandse Bank. Inzet Canon. Metamorfoze regeling. Uitwisselingsprogramma VNG internationaal OL's en Nederlandse gemeenten: uitwisseling met cultuur ambtenaar Utrecht. Kennisuitwisselingen ihkv Consortium Koloniale Collecties. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> 1 juli werkgroep (OLB), tijdelijk comité OLB, BZK KR team SV en met deelname van veldpartijen. Bonaire staat open voor twinning met gemeentes (bv Utrecht?) of andere partners (dit geldt ook voor andere thema's). Mangazina di Rei wil graag samen met partners (waaronder Stinapa, Terramar, Rincon) slavernijroute-project aanvragen. 	-
7. Museum collecties (publieke coll)	<ul style="list-style-type: none"> Basis op orde voor collecties. Het bevorderen van kennis over Bonaire voor bewoners en bezoekers. 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen museumbeleidsplan, inclusief voorstel museumcatalogus/(digitale) inventaris en budget. Beheer en behoud collecties. Teruggave van collecties uit Nederland. 	<ul style="list-style-type: none"> Ondersteuning door RCE met kennis en kunde, collecties met een koloniale context integraal aanvliegen, samen met gebouwd, archeologie, immaterieel en archieven. Ontwikkelen aanbod (gratis) webinars door de Erfgoedacademie (in samenwerking met RCE) voor Koninkrijk (basisonderwerpen). Ondersteunen en kennisuitwisseling (herkomst)onderzoek naar collecties en fellowships bij Nederlandse musea via Consortium Koloniale Collecties. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OLB ism lokale stakeholders en OCW RCE Erfgoedacademie 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
8. Gebouwd erfgoed	<p>Basis op orde voor erfgoed:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bescherming historische gebouwen op orde. Wetgeving/ regelgeving op orde. Bijbehorende procedures en instrumenten op orde (bv. mbt vergunningverlening). Bijbehorende uitvoering op orde (inclusief advisering, toezicht en handhaving). Adequaat financieel stelsel voor monumenten. Erfgoed onderdeel van Ruimtelijke Ontwikkelingsplannen (ROP's). Verduurzamen erfgoed binnen maatschappelijk vastgoed (incl. erfgoed) en stimuleren herbestemming. 	<ul style="list-style-type: none"> Actualiseren monumentenlijst (nu 51 panden beschermd; 637 op de voorlopige lijst). Onderzoeken aanwijzing Kralendijk en Rincon als beschermde stadsgezichten. Zorgen voor een adequaat stelsel (wetgeving, monumentenregister, toezicht en handhaving, financiering). Voor restauratie en instandhouding van de monumenten, ook op langere termijn (met behulp van NRF en andere partijen en fondsen). Inzet RCE om capaciteit bij OLB te versterken is op verzoek van OLB beschikbaar. Opzetten van erfgoedbureau. Opzetten van een informatiepunt voor monumenteigenaren, architecten etc met regelgeving, info aanwijzing tot monument, tips & tricks restauratie, updates, nieuws. Inspiratiereis met experts van de regio. Opleidingsmogelijkheden. Budget voor (extern) onderzoek en kleinere projecten en hardware/software, opleiding. 	<ul style="list-style-type: none"> Monumentenwet BES, Monumenten-eilandsverordening 2010. Evaluatie van werking Monumentenwet BES in 2024-2025. Nog op te richten Monumentenfonds. NRF budget in Revolving Fund voor zakelijke eigenaren (niet particuliere eigenaren). Belastingaftrek via inkomstenbelasting voor particuliere eigenaren. Erfgoeddeal (inzetten erfgoed voor grote ruimtelijke opgaven). Netwerk via Dutch Caribbean Heritage Platform (DCHP) en Erfgoedacademie. Mogelijkheden voor versterking van de uitvoering via het OCW-programma Erfgoed & Overheid. Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed (DUMAVA). Ondersteuning door RCE met kennis en kunde. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OLB/R&O BZK NRF OCW, RCE 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
9. Immaterieel erfgoed	<p>Basis op orde voor immaterieel erfgoed.</p> <p>Immaterieel erfgoed en haar stakeholders waarderen.</p> <p>Implementatie van het Verdrag inzake de bescherming van immaterieel cultureel erfgoed (UNESCO-verdrag 2003).</p> <p>Immaterieel cultureel erfgoed onderdeel van het cultuurbeleid en, zoveel mogelijk aansluiten bij andere sectoren (bv jongeren, ouderen, gezondheidszorg, onderwijs).</p>	<p>Bonaire heeft een inventarislijst gemaakt.</p> <p>Bewustwording en herstel van culturele identiteit, historie en tradities.</p> <p>Ontsluiten van de kennis mbt immaterieel erfgoed.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarislijst immaterieel erfgoed Bonaire. • Uitwisseling en capaciteitsopbouw via Werkgroep IE 4LO, met EN, CN, landen, KIEN en Nlse UNESCO Cie. • Werken aan een samenwerkingsovereenkomst tussen de zeven onderdelen van het Koninkrijk, in navolging van de intentieverklaring uit 2019. • Inventarislijst per openbaar lichaam. • Het ondersteunen van het opstellen van implementatiekaders en handreikingen voor overheden, aangewezen organisaties en NGO's en gemeenschappen. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> • O-OLB • OCW • KIEN • FCP • Werkgroep Unesco, incl. FuHiKuBo (door UNESCO erkend instituut i.v.m. IE verdrag) 	-
10. Archeologie	<p>Basis op orde voor archeologie: regelgeving en uitvoering.</p> <p>Inventariseren archeologische verwachting gehele eiland en resultaten laten landen in ruimtelijke instrumenten/procedures.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Update waardekaarten NAAM. • Oprichten van een archeologisch depot. 	<ul style="list-style-type: none"> • Monumentenwet BES, Verdrag van Valletta. • Beleidsreactie Archeologie bij de tijd (2022): Regeling bij MF voor archeologisch publiekpresentaties en publiekparticipatie (bv participatief archeologisch onderzoek, bv 'augmented reality' project voor bezoekers: archeo + slavernij verleden). • Onderzoeks- en innovatieplatform archeologie is toegankelijk voor Bonaire. • Traject Erfgoed & Overheid ook toegankelijk voor CN om de basis op orde te brengen. • Ondersteuning door RCE met kennis en kunde, o.a. aansluiting op digitaal registratiesysteem Archis. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB/R&O • OCW, RCE • NAAM • BZK, LNV, I&W 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
11. Erfgoed onder water	Basis op orde voor erfgoed: <ul style="list-style-type: none"> Bescherming erfgoed onder water. Verbetering van maritiem erfgoedbeheer in de praktijk. Kennisopbouw. Datadeling. Verbetering faciliteiten. Capaciteit. Voorlichting en publieksbereik. Inter-eilandelijke samenwerking. 	<ul style="list-style-type: none"> Betrokkenheid in ratificatie proces UNESCO-verdrag 2001, en na ratificatie blijven de partijen samen optrekken voor goede landing in de praktijk. Vanuit OCW opdracht verleend voor juridische analyse voor de BES i.r.t. UNESCO-verdrag 2001. Leidt o.a. tot concept-regelgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> Monumentenwet BES en Verdrag van Valletta. Wet Maritiem Beheer BES. 4LO werkgroep nemen deel aan Praktijkwerkgroep (alle 6 eilanden + RCE): promotievideo ter bewustwording van de onderwaterarcheologie in Caribische wateren; verbeteringen ten behoeve van het maritiem erfgoedbeheer. Beleidsreactie Archeologie bij de tijd (2022): Regeling bij MF voor archeologisch publiekpresentaties en publieksparticipatie (bv participatief archeologisch onderzoek). Mogelijkheden voor versterking van de uitvoering via het OCW-programma Erfgoed & Overheid. Ondersteuning door RCE met kennis en kunde, including establishing connection to MaSS en MACHU systems (MaSS: mass. cultureelerfgoed.nl). 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OLB/R&O OCW, RCE NAAM BZK, LNV 4LO Erfgoed Onderwater Rijkswaterstaat 	-
12. Erfgoed en ruimtelijke ontwikkeling	Basis op orde voor erfgoed: Betere aansluiting tussen erfgoedbeleid en ruimtelijke ordening (operationele doelstelling).	<p>Onderdeel erfgoed in Ruimtelijk Ontwikkelings Programma CN (2024) (van het rijk) aan laten sluiten op te herzien Ruimtelijk Ontwikkelingsplan Bonaire van OLB (2010) na opstellen ruimtelijke structuurvisie.</p> <p>Raakvlakken Ruimtelijke Ontwikkeling Plan Bonaire:</p> <ul style="list-style-type: none"> Architectuur. Volkshuisvesting i.v.m. mogelijkheden herbestemming. Monumenten, beschermde stadsgezichten. Archeologische waardenkaarten. Gebiedsbiografieën. Wet Maritiem Beheer BES. 	<ul style="list-style-type: none"> Monumentenlijst (inclusief beschermde stads- en dorpsgezichten). Bekende archeologische vindplaatsen Gebiedsbiografie Bonaire (uitbreiding van bestaande biografie 4 plantages). Ondersteuning door RCE met kennis en kunde. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OLB/R&O BZK (ROP) NRF OCW, RCE 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
13. Cultureel erfgoed in tijden van crisis	<p>Basis op orde voor erfgoed:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebruik maken van ontwikkelde en te ontwikkelen inventarissen voor een integrale (digitale) inventaris van aangewezen of beschermd erfgoed en toegankelijk maken (weten wat beschermd is). • Aandacht voor cultuur en erfgoed bij voorbereiding rampen en calamiteiten. • Erfgoed onderdeel van crisisplan en op digitale kaart i.v.m. crisis. • Beleid op erfgoed- en klimaatverandering. 	<ul style="list-style-type: none"> • Data erfgoed en cultuur op orde, bijvoorbeeld monumentenlijst digitaal publiceren. • Mogelijkheden onderzoeken digitaliseren documenten en objecten. • Stijging zeespiegel/erosie kust bedreigt het erfgoed. • Erfgoed en cultuur onderdeel van Crisis Management Plan. • Crisis manager en erfgoed beleidsmedewerker in nauw contact. • Goed voorbereid zijn op crises, initiatieven bij elkaar brengen. • Connectie met het netwerk van Caribbean Civil Protection Mechanism (CCPM) en CHEN. 	<ul style="list-style-type: none"> • Formaliseren dat een erfgoedexpert (RCE) beschikbaar is bij civiele missie na crisis. • Netwerk CER en CHEN. • Traditionele kennis over tradities en gewoonten in relatie tot crisisbeheersing (wateroverlast en droogte). 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB/R&O • CHEN (Cultural Heritage Emergency Network) • CER (cultural emergency response) • Crisicoördinator CG vertegenwoordiging van NL in Willemstad • Aansluiting op CCPM • Particuliere eigenaren 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
14. Bibliotheek	Doorontwikkeling, modernisering en uitbreiding van de bibliotheek tot een cultuur- en mediacentrum.	<ul style="list-style-type: none"> • Strategische groeiplan bibliotheek. • Verzelfstandiging bibliotheek. • Nieuwe huisvesting en locatie. • Implementatie van het meerjarenbeleidsplan bibliotheek. • Voldoen aan de 5 wettelijke taken van de WSOB. • Fungeren als kennisinstituut voor ons gedeeld koloniaal verleden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tijdelijke huisvesting moderne bibliotheek. • Incidentele bijdrage OCW voor versterking bibliotheekwerk en inrichting tijdelijke huisvesting. • Meerjarige bijdrage in tegemoetkoming huisvestingslasten tijdelijke locatie. • POI Pilot; inventarisatie wat er nodig is voor de bibliotheken. • De KB ontwikkelt trainingen en faciliteert kennisdeling. • De KB ondersteunt bij moderniseren en actualiseren en bij koppeling met online bibliotheek EN. • Stichting Lezen zorgt via Biblionet Groningen voor de uitrol van de Bibliotheek op School PO/VO, Boekstart in de kinderopvang en voor (trainingen) van leesconsulenten. 	Vanaf 2024.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB • OCW • KB • Stichting Lezen • POI's 	Evaluatie WSOB.

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
15. Digitalisering	<p>Het bevorderen van deskundigheid, innovatie en samenwerking inzake het behouden, bruikbaar en toegankelijk maken van erfgoed.</p> <p>Digitale transformatie doorvoeren in alle aspecten van bedrijfsvoering van culturele instellingen alsook in de wijze waarop het publiek wordt betrokken.</p>	<p>De geschiedenis van het eiland is nog onvoldoende toegankelijk voor bewoners en bezoekers. Het OLB, de cultuurinstellingen en de bibliotheek hebben ondersteuning nodig bij de digitale transformatie die moet leiden tot toegankelijkheid van bestaande kennis, collecties en objecten . Hiervoor is het verhogen van digitale vaardigheden van belang evenals nieuwe organisatie modellen en een goede ICT-infrastructuur.</p> <p>Tegelijkertijd hebben de burgers ondersteuning nodig bij het vergroten van hun digitale vaardigheden zodat zij toegang kunnen krijgen tot allerlei bronnen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Cultuurcoaches. • Het opleidingsaanbod van DEN (bv. in de vorm van webinars over digitale strategie en transformatie, zal worden uitgewerkt in een nieuw activiteitenplan). Er wordt specifiek aanbod ontwikkeld voor Caribisch Nederland. Bestaand (online) programma wordt op tijdstippen geprogrammeerd waarbij instellingen op Caribisch Nederland hier ook aan kunnen deelnemen. In principe is deelname vanuit CN aan programma's binnen de DEN Academie gratis. • Verkenning van wensen t.a.v. kennisdeling en netwerkvorming tussen de eilanden en met Europees Nederland, via het Netwerk Digitaal Erfgoed (aanstelling van een kwartiermaker, gefinancierd vanuit OCW-subsidie); op termijn: verkenning mogelijke inzet van een digitaal erfgoedcoach. • Cultuurloket DigitALL heeft op verzoek van OCW een regeling gemaakt voor het Caribisch deel van het Koninkrijk. De regeling is in juni online gegaan. 	Vanaf 2024.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB, OCW, DEN (kenniscentrum Cultuur & Digitale Transformatie), NDE (Netwerk digitaal Erfgoed), Cultuurloket DigitALL 	-
16. Archief en archiefbewaarplaatsen	Het professionaliseren van het archief (de basis op orde brengen).	Het op orde brengen van het archief- en informatiebeheer ziet op het realiseren van geschikte archiefbewaarplaatsen, het duurzaam bewaren en digitaliseren van papieren archieven en het archiefmateriaal toegankelijk maken voor de bewoners van het eiland. Dat is van belang nu er naar aanleiding van de excuses voor het slavernijverleden, behoefte is om het verleden te ervaren, te bespreken, te verwerken en een plaats te geven.	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie van de behoeften van het eiland door middel van een op te stellen archiefagenda. • Inventariseren wat nodig is om archieven te bewaren, beheren en beschikbaar te stellen(toegankelijk te maken). • Ondersteuning van en kennisdeling met archief- en informatieprofessionals. • Inventariseren mogelijkheden aansluiting op e-depot Nationaal Archief Nederland. • Samenwerkingsovereenkomst NA Curaçao en OLB. 	Vanaf 2024.	<ul style="list-style-type: none"> • OLB • Lokale stakeholders waaronder FuHiKuBo • OCW • Nationaal Archief Nederland (NAN) 	-

Thema	Doelstelling	Toelichting	Instrument, inzet	Termijn	Partijen en rol	Afspraken monitoring/evaluatie
Buiten convenant:						
17. Cultuur en ondernemen	Cultureel ondernemerschap en professionele ontwikkeling in de creatieve sector bevorderen.	BES Cultuurlening (laagrentende leningen) via Qredits beter bekend bij culturele professionals en organisaties.	<ul style="list-style-type: none"> BES Cultuurlening is al beschikbaar (see Qredits website). Mogelijkheid bestaande trainingen, webinars ed aanpassen aan CN context. Programma Permanente Professionele Ontwikkeling (Programma PPO) in de creatieve sector. 	2024 en verder.	<ul style="list-style-type: none"> OCW Qredits Cultuur+Ondernemen-Platform, ACCT en andere ondersteunende organisaties 	-
18. Media	Versterken en professionaliseren van journalisten.	Uit onafhankelijk onderzoek naar de journalistiek en het medialandschap in CN is gebleken dat journalisten behoefte hebben aan professionalisering en ondersteuning bij opleidingen. De meeste journalisten in CN zijn voor hun inkomsten en bestaan afhankelijk van adverteerders. Er zijn geen stimulerings- en ondersteuningsvoorzieningen zoals in EN.	Een tijdelijke verkenner media en journalistiek, die de behoeften van lokale mediaprofessionals en stakeholders in kaart brengt met het oog op duurzame ontwikkeling van een lokaal netwerk en een media infrastructuur.	2024	<ul style="list-style-type: none"> RCN media verkenner OLB OCW 	-
19. Papiaments	Versterken van de positie van Papiamentu en meertaligheid verankeren binnen het eilandelijk beleid.	<ul style="list-style-type: none"> Het Papiaments op Bonaire staat onder druk van andere talen en er is de behoefte de taal te beschermen en de positie van de taal verder te borgen en bevorderen voor huidige en toekomstige generaties gebruikers. In 2021 is hiertoe met de ministeries van BZK en OLB de Bestuursafpraak Papiaments gesloten. In het kader van deze bestuursafpraak is het Papiaments op Bonaire in 2023 erkend onder deel III van het Europees handvest voor regionale en minderheidstalen. Daarbij zijn op basis van bestaande wet- en regelgeving ook artikelen op het gebied van cultuur van toepassing verklaard. De wens van het OLB is een taalinstituut voor het Papiaments op te richten en de uitvoeringscapaciteit binnen het OLB mbt de bestuursafpraak Papiamentu te verbreden. 	Bestuursopdracht OLB voor 2 FTE projectleider taal en mede-coördinator Opstellenbeleidsnotitie taal en implementatieplan	Lopend.	<ul style="list-style-type: none"> OLB BZK 	-

